

Podružnična cerkev sv. Jurija nad Bistrico

Nekdaj je bila na zunanji strani prezbiterja dobro ohranjena freska sv. Krištofa, pod katero je bilo zapisano z gotskimi črkami Ego sum lux mundi (Jaz sem luč sveta 1421), kar nam kaže, da je cerkev takrat že zagotovo stala. Te freske na zunanjih stenah cerkve so nastale iz vere, da tisti dan ne bo nesrečne smrti, kdor zjutraj zaupno pogleda podobo svetega velikana zavetnika popotnih in umirajočih. Lega svetišča na griču in obzidje okoli cerkve nas spominja na taborsko cerkvico, pokopališča pa pri cerkvi ni. Zvon, ki je nosil v takratni nemščini napis Hilf Got vnd sein Muter _ (Pomagaj Bog in njegova Mati Marija), ima letnico 1436.

Okoli leta 1415 se je Juriju Lambergu st. na gradu Gutenberg rodil Žiga Lamberg, ki je postal duhovnik. Bil je župnik v Šmartinu pri Kranju, pozneje je postal še, kaplan in spovednik cesarja Friderika III. Leta 1463 je bil posvečen za prvega ljubljanskega škofa. Umrl je leta 1488 in je bil najprej pokopan v ljubljanski stolnici, leta 1678 pa so prenesli njegove posmrtno ostanke v družinsko kapelo sv. Valentina na gradu Kamen v Begunjah. Njegova spominska plošča je tudi v prostrani cerkvi v Gornjem Gradu, nekdanjem sedežu ljubljanskih škofov.

Leta 1511 je potres, ki je porušil sosednji Gutenberg, močno poškodoval tudi cerkev, tako da so jo morali - razen prezbiterja, ki je dolg 4.95 m, 3.83 m širok in v najvišji točki 4.60 m visok - skoraj v celoti obnoviti. Prezbiterij je od ladje ločen s šiljastim gotskim slavalokom ter za 2.23 m podaljšan v cerkveno ladjo. Od tega podaljška je ladja dolga še 6 m, tako da je celotna dolžina 8.23 m, širina 5.30 m in višina 4 m. Stene ladje imajo pri tleh močan kamnit obzidek. V ladji je na južni steni zaobljeno gotsko okno. Ladja je imela raven lesen, lepo poslikan strop, ki sodi danes med najstarejše in najbolj ohranjene lesene stropne v Sloveniji iz začetka 16. stol. Poslikava je dekorativna z motivi krogovičja, sestavljenega iz prepletenih rastlinskih okraskov v zeleni, rdeči, oker in modri barvi ter razdeljenimi z letvami na romboidna polja.

Leta 1968 so odkrili gotske poslikave na slavaločni in severni steni ladje, ki so delo slikarja Jerneja iz Loke in spadajo v začetek 16. stoletja, zunaj cerkve na steni ob kapelici pa je bil viden del naslikane sončne ure. Pisec Jurij Križaj omenja, da je bil prezbiterij ves poslikan in je škoda, da je bila kasneje slikarija prebeljena.

16. maja 1517 je obnovljeno cerkev posvetil Daniel de Rubeis, škof kapulanski in vizitator oglejskega patriarha. Ob tej priložnosti je posvetil glavni oltar sv. Juriju in sv. Florijanu ter stranski oltar sv. Urbanu in sv. Nikolaju. V grobke je položil relikvije svetih mučencev Donata, Blaža, Pavlina in Afre. Listina o posvetitvi je bila do leta 1915 hranjena v župniji Križe, kamor je podružnica takrat spadala. Na svodu je letnica 1520 in po tem sklepamo, da so tega leta končali z obnovo.

V 17. stoletju so na severni strani prezbiterja zgradili zvonik, ki je visok 17 m, širok 3 m in dolg 3.85 m. Ima piramidalno kapo in je povezan z vezmi, v njem so štiri line. Tudi skozi zvonik se lahko pride v cerkev.

Leta 1631 je ob cerkveni vizitaciji škof ukazal, naj odstranijo oltar sv. Urbana, kar pa se ni zgodilo. Vizitacijski zapisnik iz leta 1654 pa omenja v glavnem oltarju nov kip sv. Jurija, takrat pa so verjetno postavili še drugi stranski oltar, posvečen sv. Marjeti. Tako kip sv. Jurija kot tudi oltar sv. Marjete sta verjetno delo kiparja Tomažina, brata takratnega župnika v Križah. Leta 1683 je cerkev dobila še en zvon, ki je imel relief Janeza Krstnika, Kristusa na križu in grb. Istega leta je bil nad kamnito, 1.63 m dolgo oltarno mizo postavljen lesen glavni oltar. Leta 1698 so na stari leseni strop pritrdili novega, renesančnega v živih modrih, rdečih, oker, rjavih in črnih barvah. Strop je bil z letvami razdeljen na osmerokotnike in kvadrate z bogato ornamentalno poslikavo. V največjem kvadratu na sredi stropa je bila podoba cerkvenega patrona sv. Jurija na konju, ki rešuje dekline pred zmajem. Ta strop je eden najlepših poslikanih stropov 17. stoletja pri nas. Leta 1706 je bila lesena lopa pred cerkvijo pozidana in združena s cerkvijo. Od prvotne cerkvene ladje se loči po tem, da je nižja (visoka le 2.46 m), nad njo pa je 1.82 m visok kor, ki ima nekaj klopi.

Leta 1767 se je utrgal oblak, tako da je narasli potok Blajšnica odnesel nekaj hiš in preplaval dolino v

Paznu. O tej katastrofi govori tudi votivna (zaobljubljena) podoba v cerkvi sv. Jurija. Slika prikazuje povodenj v dolini, dva bežeča vola, eden gazi do kolen v vodi. Ob strani kleči mož in prosi sv. Jurija za pomoč. Dve leti kasneje, 1769, so verniki kupili tretji, veliki zvon, okrašen z reliefi Križa, Marije, obdane s sijajem, Jurija na konju in sv. Boštjana. Spodaj na zvonu je napis: Opus Zachariae Reid. Labaci 1769 (Delo Zaharija Reid. v Ljubljani 1769), ob klobuku pa je z velikimi črkami v latinščini napisano: A fulgure et tempestate libera nos Jusu Chris te (Treska in hudega vremena reši nas Jezus Kristus). Približno po enem stoletju, leta 1857, so iz zvonika odstranili dva starejša zvonova, Anton Samassa iz Ljubljane pa je ulil dva nova, prvi z reliefno podobo sv. Mihaela s tehtnico in mečem ter sv. Jožefom je tehtal 282 funtov (158 kg); drugi, z reliefno podobo Križanega in Brezmadežne, pa 122 funtov (68 kg). Leta 1867 so na južni strani cerkve prizidali zakristijo in pri tem prekrili fresko sv. Krištofa iz leta 1421. Isto leto so postavili tudi nov glavni oltar, delo samouka Janeza Cesarja iz Dupelj. V oltarni niši je kip sv. Jurija, ki se ga lahko zapre s sliko sv. Jurija na konju (slika se sedaj hrani v župnišču Bistrica). Sredi oltarja je majhen lesen tabernakelj, na vratcih je podoba Srca Jezusovega. Ob kipu sv. Jurija stojita kipa sv. Florijana in sv. Lovrenca, vrhu oltarja pa sta kipa sv. Lucije in sv. Apolonije.

Janez Vurnik iz Radovljice pa je leta 1884 napravil dva baročna nastavka za stranska oltarja, ki so ju postavili na zidani mizi. Oltar sv. Urbana ima ob strani sv. Matija in sv. Barbaro, oltar sv. Marjete pa sv. Štefana in sv. Saturnina-škofa. Nad kipom sv. Marjete je kip sv. Mihaela z dvema klečečima angelčkoma. Leta 1902 so na zahtevo vizitatorja odstranili leseno prižnico.

Z odlokom škofijskega ordinariata z dne 29. avgusta 1914 je bila vas Bistrica s cerkvijo sv. Jurija odvzeta župniji Križe in s 1. januarjem 1915 priključena župniji Tržič. Leta 1917 so avstrijski vojaki odpeljali oba zvonova, kupljena leta 1857, in tako je veliki zvon pet let sameval v zvoniku. Cerkev je bila potrebna obnove. Leta 1922 so streho prizidane lope dvignili na višino ladijske, cerkev so zunaj in znotraj prebelili ter streho na zvoniku prekrili s pločevino. Pri obnovi so v prezbiteriju nadomestili šamotni tlak s ploščicami, katere so dali tudi v zaprto kapelico sv. Jurija na Pungartu, ki so jo baje postavili tržiški lovci. Kapelica je bila obnovljena avgusta in septembra 1985. Poslikal jo je slikar Čemažar. Obnovljeno kapelico je 29. septembra 1985 blagoslovil pomožni škof dr. Stanislav Lenič.

Stropa niso obnovili, čeprav je bil obnove zelo potreben. Pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah so kupili dva jeklena zvonova, težka 245 in 146 kg, ki pojeta v tonih "h" in "cis". Istega leta je bila na zunanji steni blizu vhoda prizidana neposlikana kapelica, za katero je leta 1927 M. Bradaška iz Kranja naslikal podobo brezjanske Marije Pomagaj, ob straneh pa sv. Antona Padovanskega in sv. Ano. Stroške za to delo je kril Anton Košir iz Bistrice. Ob kapelici je kamnit podstavek, na katerega so ob večjih shodih postavljali pisano pobarvan kip sv. Jurija.

Leta 1933 je zvonik dobil nov bronast zvon, težak 631 kg, ki so ga ulili v Strojni livarni v Ljubljani. Zvon poje v tonu 'žfis' in nosi napis: "V božjo slavo - Lambergov spomin - dobrotnikom v zahvalo - na griču tem donim!" Isto leto so pri vhodu v cerkev v Lambergov spomin vzdali tudi ploščo z besedilom: "Na gradu Gutenberg, h kateremu je pripadala cerkev sv. Jurija, se je rodil Žiga grof Lamberg, ki je bil prvi ljubljanski škof od leta 1463 do leta 1488. Znamenitemu rojaku v spomin: Anton Košir, Bistrica 31 - 1933." Odkritju je 6. avgusta prisostvoval nadškof v pokoju dr. Anton Bonaventura Jeglič, ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman in tržiški župnik dr. Anton Vovk - poznejši ljubljanski nadškof. Naslednje leto, 1934, so Bistričani podarili kot misijonski dar manjši železni, 146 kg težak zvon s tonom "cis" za novo cerkev v Dušanovcu ob Dojranskem jezeru v skopljanski škofiji, katero je blagoslovil škof Gnidovec 1. aprila 1934.

Leta 1931 pa je isti slikar (M. Bradaška) na zunanji steni zakristije v živih barvah naslikal fresko sv. Krištofa. Naslikane podobe v kapelici ter freska sv. Krištofa so z leti obledele, še bolj pa so bile poškodovane zaradi neodgovornega ravnanja posameznikov, ki so na slike vrezali razna imena ter z nožki pokvarili posamezne slike. Vse slike v kapelici ter freska sv. Krištofa so bile obnovljene v juliju 2001 in blagoslovljene v nedeljo, 29. julija.

K Lambergovi plošči so leta 1962 dozidali še dva dela. V prvem nad ploščo so vklesali besedilo: "Ob petstoletnici ljubljanske škofije v letu 2. vatikanskega cerkvenega zbora, ko je postal dr. Anton Vovk, ki je bil od leta 1926 do 1940 kaplan in župnik v Tržiču, nadškof ljubljanski." Spodnja plošča pa pove: "Duhovščina in verniki kranjske dekanije 1962." Plošči so odkrili ob proslavi 500-letnice ljubljanske škofije dne 2. septembra. Slovesnost je bila združena s sv. mašo, petimi litanijami ob ljudskem petju in z govorom generalnega vikarja dr. Jožeta Pogačnika.

Leta 1964 so začeli obnavljati renesančni strop. Pri obnovi so pod njim odkrili 500 let star lesen strop, poslikan z krogovičjem. Oba stropa sta zelo dragocena, ker je takih zelo malo ohranjenih. Restavriranje je prevzel Republiški zavod za spomeniško varstvo. Obnovila ga je restavratorska delavnica Gorenjskega muzeja v Kranju, delo pa je strokovno vodil tržiški akademski kipar Vinko Ribnikar. Da bi prišla oba stropa do veljave, so leta 1965 novejši renesančni strop iz leta 1698 prenesli v cerkev sv. Jožefa nad Tržičem, osiromašeno po požaru, starejši, iz začetka 16. stoletja, pa je ostal v cerkvi sv. Jurija. Restavriranje obeh stropov je bilo končano leta 1966. Pri raziskovanju sten so leta 1968 strokovnjaki Republiškega zavoda za spomeniško varstvo odkrili, da je stene prezbiterija, slavo loka in deloma tudi ladje krasila gotska stenska poslikava, ki jo pripisujejo slikarsko-obrtniškem delu Jerneja iz Loke, ki ga je opravil med letoma 1520 - 1540.

Etnografski muzej iz Ljubljane je leta 1969 obljubil, da bo obnovil fresko sv. Krištofa na zunanji steni cerkve, vendar te obveznosti še do danes ni izpolnil. V zameno za kritje stroškov si je ta muzej s pogodbo izposodil za dobo 90 let (do leta 2059) nastavek stranskega oltarja sv. Urbana, ki je bil prenesen v grajsko kapelo graščine Lisičje nad Laniščem pri Škofljici. Na tako osiromašeni stranski oltar so postavili manjši oltarni nastavek, ki je verjetno še iz 16. stoletja. Vanj so postavili starejši kip Matere Božje z Detetom. Glavni oltar sv. Jurija in stranski oltar sv. Marjete sta ostala nespremenjena.

25. marca 1971 je bila ustanovljena nova župnija sv. Marije Goretti TRŽIČ BISTRICA. V novo župnijo spada tudi podružna cerkev sv. Jurija. Potres, ki je leta 1977 močno poškodoval župnišče in kapelo sv. Marije Goretti v Bistrici, ni posebej prizadejal cerkve sv. Jurija.

Leta 1978 so prepleskali streho zvonika cerkve sv. Jurija z zeleno in nato z rjave bakreno barvo. Ker je pri stranskem oltarju zamakalo, so leta 1981 prekrili streho, nekaj s cerkvenim lesom, nekaj pa so ga podarili Bistričani. Za ogrodje, opeko in ostali gradbeni material so župljani opravili 90 voženj, medtem ko so večje količine peska kar znosili po hribu do cerkve. Pri obnovi strehe so morali zamenjati nekatere dotrajane stropnike in del nadstrešja. Zunanje stene stavbe so obmetali z grobo teranovo, vrata v zakristijo pa obili s pločevino. Uredili so strelovod ter okrog cerkve posejali travo in uredili dohod. Takrat cerkev sv. Jurija še ni imela elektrike, križevega pota pa še danes nima.

29. julija 1988 popoldne so neznan zlikovci poskušali skozi streho vdreti v cerkev. Odnegli niso ničesar, napravili pa so precejšnjo materialno škodo. V avgustu so line v zvoniku zavarovane z železnimi križi, tudi poškodovana streha je popravljena.

Septembra in oktobra leta 1990 je bila temeljito obnovljena notranjščina cerkve: beljenje z apnom, montirana je električna razsvetljava, napravljen nov strop nad korom, zamenjane so strešne kritine, vzdani slemenjaki, opravljena potrebna kleparska dela, urejeni vodni odtoki, položena bakrena obloga na vratih v zvonik, nameščene so klopi v cerkveni ladji, strokovno so očiščeni oltarji in kipi, urejena je liturgična oprema. Slovesno zahvalno bogoslužje je 14.10.1990 vodil arhidiakon g. Melhior Golob ob somaševanju 5 duhovnikov in sodelovanju 4 bogoslovcev.

Oktobra 1994 je na novo prebarvana pločevina na zvoniku cerkve, oktobra 1995 pa je ponovno prekrita streha (približno polovice opeke je nove). Stroške (okoli 800.000.- SIT) je v celoti krila Občina in to je edini prispevek, ki smo ga dozdej dobili od Občine.

Pomemben kulturni spomenik je tudi poznogotska lesena večbarvna plastika-kip Matere Božje-Sočutne, visoka 62,5 cm, delo mojstra Jakoba Schnitzerja iz Loke, nastala okoli leta 1517. Kip je stal v kapelici sredi starega dela vasi Bistrica ob križišču cest proti Kovorju in proti Begunjam. Pri širjenju ostrega ovinka so kapelico leta 1963 podrli, starinski kip pa hrani Zavod za spomeniško varstvo v Kranju, kopija pa "krasi" župnijsko kapelo sv. Marije Goretti.

Skoraj na istem mestu sedaj stoji nova kapelica s kipom žalostne Matere Božje, delo akad. kiparja Vinka Ribnikarja, s poslikanimi okni (presveto Srce Jezusovo in brezmadežno Srce Marijino - zgoraj; sv. Marija Goretti in Pietaspodaj) ter sliko sv. Jurija na zadnji strani kapelice, delo slikarja Tuška iz Kranja.

Vsakoletna procesija, ki se je pričela pri kapelici na Pungratu, je nekdaj bila zadnji prošnji dan pred Vnebohomom. Takrat so šli verniki okoli cerkve z lučkami. Več let je bila v mesecu juliju in avgustu "počitniška maša" vsak ponedeljek. V postnem času je redno na 4. postno nedeljo tako imenovani "postni shod", katerega se poleg domačih vernikov udeleži tudi precejšnje število tržiških župljanov, prav tako petih litanij Matere božje na VELIKO NOČ popoldne. Vsakoletno bogoslužje je seveda na god sv. Jurija (23. aprila), vsakega 13. v mesecu pa je med molitvijo rožnega venca procesija s kipom fatimske Matere Božje, ki se zaključí s sv. mašo v cerkvi. Bistriški sejem pri Sv. JURIJU je bil včasih na misijonsko nedeljo v oktobru, sedaj pa je na papeško nedeljo.

Od 19. do 24. marca 2001 je pri podružni cerkvi Sv. JURIJA napravljeno električno zvonjenje in avtomatsko bitje ure. Naša župnija nima zvonika in že njen prvi župnik, msgr. Viktor Zakrajšek, je dejal, da je zvonik nove župnijske kapele pri sv. Juriju, od koder se bo razlegala pesem zvonov in vabila k cerkvenim obredom.